

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sulpici[i] Severi Presbyteri Opera Omnia

Sulpicius <Severus>

Amstelodami, 1665

Noe.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11490

¹ edicti esse dicuntur, cum diversæ inter se naturæ permixtio, monstra gigneret. Quibus rebus offensus Deus, maximeque ⁷ ² malitia hominum, quæ ultra modum processerat, delere penitus humanum genus decreverat.

IV. Sed Noe, virum justum, vita innocens, destinatae ¹ exemit sententiæ. Idem admonitus à Domino, diluvium ² terris imminere, ³ arcam ⁴ immensæ magnitudinis * ex lignis

CON-

Thubal-Cain Vulcanus est, *Jubal* Apollo. Sic & cum cæteris se res habet, quanquam nomina multum deflexerint. Et hoc Moses vult, cum dicit: eos ab omni ævo celeberrimos viros fuisse. Atq; horum ævum Hesycho *γίγαντια* dicitur, si vera ibi lectio, *Ἡλικία*. Quod si *Λυκία*, ut Samuel Petitus vult, tum juxta eum, sedes Gigantum Lycia fuerit, sicut & in Bohemia, & Suedia ac Norwagia, tractus quidam à Gigantum incolatu, nomen acceperunt. *Horn.* Huc pertinent segreges isti dominatus, quorum Plato meminit III. de Legibus. Postquam enim exui æqualitas, & pro modestia, ambitio, vis incedebat, provenire dominationes. *Tacitus* III. Annal.

¹ *Edicti esse dicuntur.*] Sic quoque Josephus, & cum secutus Ambrosius. Hæc opinio jam olim communi consensu doctorum explosa est: qui tradunt gigantes procreatos fuisse ex generis nostri ejusdemque naturæ parentibus. Augustinus in quæst. super Genesis: *De gigantibus, id est, nimium grandibus atque fortibus, puto non esse mirandum quod ex hominibus nasci potuerint, quia & post diluvium quidam tales fuisse reperiuntur, non solum virorum, sed etiam feminarum.* Fidem dictis adstruit ætas posterior, quæ gigantes dedit etiam ex mediocri staturæ hominibus. *Drus.*

² *Malitia hominum.*] Hic fuit primus *Σκυθισμός*, ut Epiphaniï voce utamur. Transierant enim homines in ferarum ingenia. *Senec.* IV. Nat. Quæst. 30. Huc pertinent omnia quæ Græci de impietate hominum, tempore De-

calionis, & causa deletorum Gigantum tradunt, de qua re elegans locus apud *Lucinum de Dea Syria*. Hic observanda est regula Abul Pharagii, quæ ita habet: Dico, quicquid narrationum de rebus ante diluvium affertur, quod Prophetico sermone non innitur, meram esse conjecturam atque opinionem, cum nemo sit qui eas memoriæ prodiderit.

³ *Arcam.*] *כִּנְוָה* navigii genus absque remis & velis, arcæ in modum constructum tectumque. *xxx. κινωτιν* vocant: Josephus *λάρανα*: Chaldaei *כִּנְוָה*, unde *Κινωτι* in Clemente Stromat. lib. v. Hujusmodi navigia vel ex ligno fiebant, ut arca Noë, vel ex papyro, ut scirpea illa rates, quæ Moÿsen infantulum vexit. Hanc *xxx.* interpretes *Κινω* appellant, haud obscuro vestigio vocabuli Ebraici. *Drus.* Id antiquissimum navium constratarum nomen, ex similitudine ad quam factæ erant. Sic de Danaë navigante Simonides, *λάρανα ἐν δαυδαλία*. Historiam diluvii descripserunt plurimi gentilium, Berosus, Abydenus, Nicolaus Damascenus, & alii, citati Josepho, Eusebio, Cyrillo. *Grotius.* Anno *cl̄o* *l̄o* *xx.* quidam civis Hornanus Petrus Johannis Livorn aliquot naves ad similitudinem arcæ Noachicæ extruxit. Compertum fuit eas ad mercaturam faciendam aptissimas, sed bello inutiles. *Richter.*

⁴ *Immense magnitudinis.*] Longitudinis trecentorum cubitorum, latitudinis quinquaginta, altitudinis vero triginta. Fortè Sulpicius in eorum fuit opinio qui Noachum Gigantem existima-

contexuit, ¹ ac bitumine illitam, impenetrabilem aquis reddidit: qua ille ² cum uxore ac filiis tribus, & ³ totidem nuri-
³ bus, est clausus. Volucrum etiam paria, itidemque diversi
⁴ generis bestiarum, eodem clastro recepta. ⁴ Reliqua omnia
 diluvio

rimarunt, adeoque cubitum ejus maximum. *Horn.* Origenes ex traditione Judæorum ait, Mosen intelligere cubitum geometricum. Hanc opinionem approbat Augustinus de Civit. Dei lib. 15. cap. 27. Quam & ego probarem, nisi scirem Mosem ubique se accommodare ad captum vulgi. Quocirca non est credibile eum nunc locutum esse de cubito geometrico, cujus mensura eruditus tantum nota erat. Neque causa est cur eo confugiamus, cum simpliciter numerus horum cubitorum, ut à Mose positus est, sufficiat ad omnes animantium species capiendas, & eorum in annum alimoniam, & spatium etiam reliquum superfit, ut doctè Buteo rationibus geometricis & mathematicis ostendit. Idem cubitos intelligit vulgares sive communes, quales erant hominum illius ævi. A quo non longe abit Gerundensis, qui Mosen loqui censet de cubito ipsius Noë. *Sed tamen*, inquit, *cum ejusdem magnitudinis essent homines illius temporis, & multa essent animalia, arcam capere sine miraculo omnia non potuisse.* *Drus.* De arca forma *Alcuinus* in *Genesis*; ut videtur, inquit, *habuit quatuor angulos ex imo assurgentes, & eisdem paulatim usque ad summum in angustum attractis, in spatium unius cubiti fuit collecta.* Sed videndus *Buteo*, qui omnium exactissime de arca commentatus est.

* *Ex lignis.*] *Ex lignis gopher*, id est, *lavigatis*, ut nostra translatio habet; aut *quadratis*, ut *xxx.* quod Græce dicitur *ἐν ξύλων τετραγώνων*, quæ insolubilia sunt. *Gopher* putatur esse cedri species, cariem non sentiens. Sed hæc omnia incerta sunt. Præstat *ἐπέχον*, quam temere aliquid affirmare. Vox *Ebræa* non reperitur alibi. *R. Levi* scribit esse lignum quod longo tempore

durat. *R. Abraham Hispanus*, nomen est ligni levissimi. Eadem scribit *R. David. Drusius.*

1 *Ac bitumine illitam.*] Haud dubie arca in *Babylonia*, vel vicinis locis structa, ubi bituminis magna copia, quo etiam ad fruendam turrim usi sunt. *Josephus* in aliam Provinciam, procul ab impiis, secessisse *Noachum* vult, & ibidem arcam struxisse. Quod non videtur, cum impiorum opera tam vastam molem struxisse oportuerit. *Horn.*

2 *Cum uxore.*] Quam *Berosus* *Annii Tyteam* vocat, & *Vestam*, sive *Estam*.

3 *Totidem nuribus.*] Quorum nomina apud eundem *hypobolimæum Pandora*, *Noela* & *Noegla*. Sed *Pandora* Græcum nomen, atque *Deucalionis* mater. Alii *Sibyllas*, quæ *Chaldæis Sambethæ*, pro his habent. *Erythræa* lib. III. proficitur, se *Noachi* nurum esse:

Τὴν δὲ ἐπὶ νόμφη, αἰφ' αἰμαῖα
 αὐτὴ ἐπέχθη.

Eadem libro 1. in diluvio & arca cum *Noach* se fuisse dicit. Sed sublesta horum carminum fides, non minus quam scriptorum *Mercurii Trismegisti*, & vel ex parte supposititia, vel admodum interpolata sunt. Id quod à patribus factum putant, convincendis *Ethnicis*. Apud *Eusebium* sane, IV. de vita *Constantini*, *Sibylla Erythræa* se *Apollinis* sacerdotem, sexto post diluvium seculo, fuisse refert. Atque hic definit tempus *Varronis ἀδελον*, quod *Rabini inane* vocarunt, ob exiguam rerum eo gestarum notitiam. *Horn.* Dicitur etiam cum illis in arca fuisse capulum patris nostri *Adam*. *Abul Pharrag.*

4 *Reliqua omnia diluvio absorpta.*] Etiam altissimi montes. Est autem altissimus mons totius orbis cogniti *Pico* in *Teneriffa*,

diluvio absumpta. Igitur Noë, cum jam imbrem destitisse, & ac quieto in salo arcam circumferri intelligeret, ¹ ratus id quod erat, aquas decedere, ² corvum, primum explorandæ rei

Tenerifa, teste Roberto Hues & aliis. Ut frustra Thessaliæ & Athamaniæ juga exceperint Græci, Solino teste, & absurdius Ægyptum suam Ægyptii. *Diod.* Memoria hujus cladis, tum in Græcia, tum, quod mireris, in Barbara America superfuit. Peruanis tradunt, totum genus manum diluvio extinctum. Septem tantum Incas, in specu Pacaritambo, evasisse, & ab iis instauratum genus humanum. Ut causa nulla sit, cur hoc de particulari illarum regionum diluvio accipiat Acoſta, cujus in rebus Peruanis ignorantiam, non semel Inca Garcilasso castigat. Quanquam & particularia ejusmodi passim diluvia. Quale illud; in quo homines in montibus, speluncis, scaphis & arboribus evasisse dicunt, teste Zarata, Gomara, Lærio. Et inundatio Cimbricæ Chersonesi, facta Aristotelis ævo. Quod vero insulas demum & flumina ex diluvio nata volunt, falsum est; fuerunt enim à creatione. *Horn.* Unus omnino Græcis cognitus fuit Cataclysmus, quem male in duplicem Phoronei & Deucalionis distinxerunt. Eum adumbrarunt ex Sacra Scriptura. Omnia pariant, causa, res ipsa, & rerum circumstantiæ. Habes hominum malitiam, arcam, montem, in quo substitit. Nonnulli etiam emissarum avium meminere. Tempora sola non conveniunt, quia Phoroneus & Deucalion æquales Mosi traduntur. Græci inaudiverant de Noachi Cataclysmo & eum Phoroneo, vel Deucalioni suo adscripserunt, quia majorem hominum antiquitatem non noverant. Sed auctores omnes Christiani, ut eos Cataclysmos Græcos componerent cum Noacio, *τοπικῶς* fuisse defendunt, ut veritati eorum nihil detraberent. *Salmas.* Græci Christiani credunt plures quam octo personas, intra arcam fuisse salvatas, nimirum filias Noachi & generos. Con-

stantinus Manass.

Τῷ Νῶε ἡ σωτέων ἡοὶ τῆ θυμα-
τέρες,

Γυνῆ, γυναικες τῶ ἡῶν, νομφίοι θυ-
ματέραν.

Sed *Petrus 1.* Epist. III, 20. octo tantum meminit. Tarich Musulmannicum, à Kainan, magno Rege totius mundi, præter Mahalelelem, aliam deducit lineam per quendam *Kajomartbis*, usque ad Reges Persicos, quasi ea pœnas universalis diluvii extra arcam effugerit. Et crassius nugantur Judæi, dum Ogum Gigantem quendam credunt, vel proceritate sua, vel quod ob ferventes aquas arca inequitaret, evasisse. *Nicolaus* quoque *Damascenus* dicit; in monte Baris multos profugos, præter eum qui arca vectus, servatos. *Schickardus.* Frustra excipitur Paradisus ab hac inundatione, ne scilicet Enoch submersus putetur. Unde vel supra aquas altissimo loco positum eminuisset, vel aquas supra & circum eum constituisse, ut *Exod. xiv. 2.* volunt. Dudum enim perierat neque in monte sed planitie Babylonica situs fuit. Aliqui Cedros Libani excipiunt. Sed & hoc falsum. Quod vero montes quidam nubibus altiorem, nihil impedit quominus submersi sint. Quia non eadem ubique nubium altitudo. Et in diluvio omnes aquarum fontes & abyssi tam in terra quam aëre laxati. Crassius error illius qui nuper diluvium vix Syriæ aut Mesopotamiæ fines excessisse scripsit. *H.*

1 Ratus id quod erat, aquas decedere.]

Arca monti Armeniæ impacta hæsit. Inde mensura quindecim cubitorum, quibus altissimos montes unda superarunt, sumpta est. Quia nimirum arca vestigium retinuit, quota sui parte undis immerfa fuerit. *Calvis.*

2 Corvum.] Dic XVII. Aug. feria prima. *Idem.*

rei gratia, ¹eoque non revertente (²ut ego conjicio, ³cadaveribus detento) ⁴emisit columbam. Quæ cum consistendi locum non reperisset, reversa est. ⁵Rursum remissa, ⁶folium olivæ retulit, manifestum indicium, nudari cacumina arborum. Tertio demum emissa, non rediit: unde animadversum aquas destitisse.

V. Ita ⁷Noë arcam egressus est. Id gestum à mundi exordio,

¹ *Etque non revertente.*] Causam reddit *Drusus* in Proverbiis sacris, adagio: *Corvus nuncius*, & *Misc. Cent. 1. cap. 3.*

² *Ut ego conjicio.*] Conjectura hæc sumpta est à natura animantis, quæ cadaveribus vescitur. Intelligit autem cadavera submerforum. *Drusus.*

³ *Cadaveribus detento.*] *Augustinus*: *Queritur, utrum corvus mortuus fuerit, an aliquo modo vivere potuerit? Si enim fuit terra ubi requiesceret, similiter columba requiem invenisset. Unde conjicitur quod cadaveri potuit corvus insidere, quod naturaliter refugit columba.* Idem *Alcuinus*, *Isidorus*, *Lyra* tradunt.

⁴ *Columbam.*] Emissa est xxiv. Augusti feria prima. *Calvis.*

⁵ *Rursum remissa.*] *Sigonius*, *Giselinus*, *Drusus*: *rursum emissa.* Retinendam putem vulgatam lectionem. Nam non insolitum *Sulpicio*, ita loqui. Sic paulo post: *rursum reversus.* *Horn.* Factum hoc ultimo Augusti feria prima. *Calvis.*

⁶ *Folium olivæ.*] *Augustinus* de *Doctrina Christiana* l. 2. cap. 16. *Oleæ ramusculo, quem rediens ad arcam columba pertulit, significatur pax perpetua. Nam novimus & olei lenem contactum non facile alieno humore corrumpi, & arborem ipsam frondere perenniter. Et Prudentius:*

*Nuncia diluvii jam decrepantis ad arcam
Ore columba refert ramum viridantis oli-
væ:*

*Corvus enim ingluvie per fœda cadavera
captus*

*Hæferat, illa data revelat nova gaudia
pacis. Drusus.*

⁷ *Noë arcam egressus est.*] In Armenia. Loco nomen *Ἀποβατήριον*. *Epiphanius* montes hos medios inter Armeniam & Cardyos facit. Ipsum montem in quo arca subsistit, *Lubar* vocat. Hæc ex antiqua traditione petita sunt, quam *Josephus* antiquitatis suis inseruit. *Fertur*, inquit, *navigii hujus pars quedam, adhuc in Armenia, apud montem Cordyæorum superesse, & quosdam inde bitumen abrasum, deportasse.* *Nicolaus Damascenus* nomen montis aliud tradit: *Est*, inquit, *supra ipsam Minyada magnus mons in Armenia, nomine Baris, in quo multos diluvii tempore servatos ferunt; ac quendam arca tectum in hujus vertice hæsisse, ac reliquias lignorum longo tempore durasse. Quem locum Drusus illustrans: Baris*, inquit, *Hefychio Ὠρόιον est, unde monti nomen, fortasse quem & Imbarum & Nibarum & Lubarum dicit, vir quidam doctus annotavit.* Montes quos *Epiphanius* Cardyos vocat; *Curtio Gordyæi*; *Stephano Gordochi*, *Xenophonti* & *Diodoro Carduchi*. In *Targum Kardui*, eliso more Aramæorum Π. *Drus.* ad *Gen.* Gens hodieque *Kurdi*, qui & *Chaldæi* dicuntur. Apud *Pottam*, oppidum Armeniæ, est mons altus, in quo dicitur arca requievisse. Dicunt neminem eo ascendere potuisse, præter unum Sanctum *Jokemo*, qui eo ascenderit. Armenii montem illum vocant *Asse Massis*, vel *Messis Saur*. *Turcis* *Agri dagh*. *Purchas*. Multi præterea antiquorum, ut *Theophilus Antiochenus* lib. III. *Epiphanius* contra *Nazaræos*, *Isidorus* XIV. *Orig.* I. eandem sive fabulam, sive historiam habent. Sed quicquid ejus fuit,

ordio, post annos (ut ego comperio) ¹ II. cc. duos & quadra-
² ginta. Ac primum Noë ² aram Domino statuit, hostiasque ³
³ ex volucris immolavit. Mox à Domino cum filiis bene-
⁴ dicitur: ⁴ præceptumque accepit, ⁵ ne sanguine vesceretur, aut

san-

fuit, Califa Omar abstulit, ac pro tabulato templi à se structi adhibuit. *Benjamin* in פסוקים. Est autem mons ille Ararat, sive Agri, omnium altissimus, & ingentibus undique rupibus horrendum in modum cinctus, ac propterea inaccessible. *Olearius*. Unde mihi non videtur probabile in eo monte subsedisse arcam, quia ille ad exscensionem animalium & hominum incommodus. Sed putarim in monte non nimis alto & præcipiti, & in quem adscensus atque descensus proclivior, substitisse. Quod vero Romæ in Laterano pars trabis ex arca Noë ostenditur, id non minus fabulosum quam in Corsica exiguum quid terræ reperiri ex qua formatus Adam, vel halitum Josephi ligna cadentis vitro exceptum, aut lapidem in quo Jacob dormivit Londini, aut domum Mariæ Nazarethæ per Angelos ex Slavonia Lorettum delatam. Aniles omnia fabulæ. *Horn*. Substitit arca in monte Kordorum qui Giuda appellatur. *Abul Pharag*.

¹ II. cc. XLII.] Sic Græci. Josephus II. 10 c. xl. Hebræis 10 10 c. lvi. Nam à condito mundo ad diluvium sunt anni exacti; 10 10 c. lvi. cum diebus XLVI. Cœpit autem diluvium cum præterisset ex anno 10 10 c. lvi, mensis unus & dies sedecim. Egressus est ex arca XI. Decemb. feria prima, anni 10 10 c. lvi. adhuc currentis. *Calvis*.

² Aram Domino statuit.] *Misna* Talmudica titulo Zebachim, seu de sacrificiis cap. xiv. Antequam tabernaculum constructum est, altarium seu excelsum usus licitus fuit. Atque sacro ad ea fungebantur munere primogeniti. Addunt antiqui, etiam urbem à Noacho in Araratæ sive Gordæis montibus, nomine ܐܪܪܬܐ structam; cujus tum Nu-

bienfis, tum Elmacinus, præter alios, meminere. Rabbini hanc aram in monte Moria exstructam volunt. *Salmant*. Quo nihil ineptius. Nam ubi egressus, ibi altare struxit. Res clara. *Horn*. Hic incipit secunda hominum ætas, quam Augustinus secundo dici creationis comparat. *Sigen*. Secundâ ætas mundi à diluvio ad Abrahamum, complectitur generationes decem, annos CCXII. *Beda*.

³ Ex volucris.] Imo ex omnibus mundis animantibus. *Gen. VIII*. Ante diluvium incruenta tantum sacrificia fuisse, & lacte frugibusque litatum, volunt Porphyrius, Pausanias, Plato, Empedocles. At Thalmudistæ omnino illis primis temporibus, antequam carnibus homines vescerentur, holocausta in usu fuisse putant, unde nihil ad homines perveniret, & per quæ Deus vitæ ac necis Dominus agnosceretur. *Grot*.

⁴ Præceptumque accepit.] *Gen. IX*. Talmudici septem præcepta filiis Noachi data esse narrant, quibus carete vita hominum nequibat. Quare vis eorum tam late ad omnes pertinuit, ut qui ea nescirent, hos interficere in bello, & ex hominum communionem tollere iussi sunt Israëlita. Sex priora etiam Adamum accepisse volunt. Septimum Noacho additum fuit: *Membrum vivæ animalis ne comedunto*. *Cunæus*. Volunt autem Patres quidam, ut Basilius & Origenes, esum carniæ demum post tempora diluvii cœpisse, cum hæcenus frugibus homines victitassent. *Horn*.

⁵ Ne sanguine vesceretur.] Moses Ægyptius in More Nebuchim tradit, Zabios, qui Chaldæi, averfari sanguinem. Magi tamen, inquit, eum edebant, cum auctoribus dæmonibus conjungerentur, aut ex illis futura prædicerent. Ideo tam severe ejus esum Lex prohibuit, tanquam Idololatricæ speciem. Ac notus mos, per ha-

B stum

¹ sanguinem hominis effunderet: quia mundi primordia, ² mandati
 istius liber Cain maculaverat. Igitur vacuo tum ³ seculo, ex
 filiis Noë Sem fuit. ⁴ Tres enim habuit, ⁵ Sem, * Cham, † Japhet.
 Sed

stum sanguinis, secretissima foedera ac
 conjurationes firmandi, ac Troglodyta-
 rum, Scytharum aliorumque sanguino-
 lentia nota. Quae foeda & immania sunt.
 Horn. Ante diluvium jus quidem homi-
 ni in animalia fuit, ut lacte, lana, &
 mortuorum suo fato exuviis uteretur,
 non ut in cibum ea verteret: quod jus
 antiquissimum etiam quaedam gentes,
 post diluvium servarunt, teste Hierony-
 mo 11. advers. Jovinianum, & Porphy-
 rio. Carnem autem cum sanguine com-
 edere, est comedere botulos cruore di-
 stentos, ut Tertull. in Apolog. loquitur,
 & si quae his similia. Sic Moſen intel-
 lexere Apostoli Act. xv. v. 9. qui ad-
 dunt τὸ πικρὸν. Grot.

1 Sanguinem hominis effunderet.] Non
 tantum homicidia condemnantur hoc
 loco, tanquam à iudicibus punienda:
 sed & jus talionis naturale indicatur,
 quod obrinuit antequam iudices consti-
 tuti essent. Nam cum jam ante diluvium,
 Gigantum aetate, promiscua invaluisse
 eorum licentia, post diluvium, ne mos
 idem invalesceret, Deus quod natura
 non iniquum esse distabat, & ipse per-
 misit, ut insons esset qui homicidam
 occidisset, quod postea summas ob cau-
 sas, ad iudices solos, restrictum est.
 Idem.

2 Mandati istius liber.] Quo ad legis-
 lationem & punitionem; non etiam
 insitam naturam legem. Nam lex nulla,
 quae eadem prohiberet, tum extabat.
 Drus. Talmudici tamen tradunt, hanc
 inter sex leges Adamo datas, unam fuisse;
 Sanguinem ne fundunto. Horn.

3 Seculo.] Id est orbe. Vox Ecclesiastica,
 quam expresserunt ex דליו. Idem.

4 Tres.] Opinio quorundam est,
 maximum natu fuisse Japheth, mini-
 mum autem Cham, & inter hos me-
 dium Sem: qui tamen Gen. v. 32. & x. 1.
 primo loco recensetur. Respondent hoc

fieri propter dignitatem eorum qui ab
 ipso descenderunt. Hæc opinio firmatur
 tribus locis Scriptura. Primus est Ge-
 nes. x. 21. qui tamen aliquid ambiguitatis
 habet. Quippe tam potest reddi, fra-
 tre Japheth majore: quam fratre Japheth
 majoris, id est maximi natu. Alter est
 Genes. ix. 24. Et cognovit quæ sibi fecisset
 filius minor, sive minimus natu. Nam
 loquitur de Cham. Sed potius ut sermo
 sit de Chanaan; in quem maledictio
 stricta. Sequitur enim, ecce maledictus
 Chanaan. Tertius est Gen. xi. 10. Sem
 erat centum annorum quando genuit Ar-
 phaxad, biennio post diluvium. Ecce, ait,
 Sem biennio post diluvium egisse an-
 num 100. Noë autem coepit gignere
 anno ætatis 500. Igitur non Sem maxi-
 mus natu, sed Japheth. Nam Cham mi-
 nimus erat, ut diximus. Drus. In Sanhe-
 drim cap. viii. Sem major fuit Chamo
 anno uno; & Cham major Japheto an-
 no uno. Gerundensis putat, Cham ulti-
 mum fuisse filiorum Noë. Musulmani-
 cum Tarich quartum Noachi filium facit

Kenan sive Canaan. Unde
 apparet Orientales verba Genes. ix.
 v. 24, 25. aliter accipere ac nos. Schik.
 Berofus Annianus quartum facit Tuisco-
 nem; & alios xxx. Tiranus, à matre Ti-
 ta dictos, addit. ἄργι λήρον. Horn.
 Ac manifestum est, Jovem, Neptunum,
 Plutonem à tribus his petitos. In Ori-
 ente Jupiter, in Occidente Pluto, secus
 mare Neptunus regnarunt. Euhemerus
 apud Lactantium. Noach distribuit ter-
 ram habitabilem inter filios suos, dedit-
 que Hamo regionem Nigrorum, Semo
 regionem Fulcorum, & Japheto Ru-
 brorum. Abul Pharagius.

5 Sem.] Græce Σήμε; quod ob-
 vium in Athenæo, lib. iii. & est ibi no-
 men Auctoris cuiusdam. Drus. Melchi-
 sedekum fuisse falsum, de quo paulo
 post.

Sed Cham, quod ¹ sopitum ² vino patrem riferat, ³ maledictum ⁶
à patre meruit. Hujus filius, ⁴ Chus nomine * Nembroth [†] gigan-
tem

post. Horn. Hunc primogenitum faciunt, præter dictos, Augustinus, Cajetanus Varablus. Contra alii, primo loco poni, ob prærogativam. Quemadmodum Isaacus Ismaëli, Jacobus Esauo præponatur. Horn.

* Cham.] Vel Ham. Nam est Heth in scriptura Ebraïca. Hieronymus, Septuaginta pro Ham, $\chi\eta\mu$ scribunt, exprimentes duplicem aspirationem litteræ Heth per χ : à quo & Ægyptus usque hodie Ægyptiorum lingua Ham dicitur. Drus. Hic est Jupiter Ammon, in Libya cultus, & regio $\text{Καμυση$ apud Strabonem & Suidam. Horn.

† Japhet.] Græcis Japetus. Nam litteram Δ alii ut π , alii ut ϕ pronunciant. Hieron. ad Dan. Sic ex Josepho fecerunt Ιάφεθ . Drus. Ex Japheth Jupiter factum, sicut ex Cham Ammon. Latini cum originem non viderent, suum Juvantem Patrem orbi obrulerunt. Horn.

† Sopitum.] Hoc non habetur diserte in textu sacro. Tamen ex iis, quæ ibi habentur, Doctores colligunt, eum derisisse patrem. Quidam existimant non ipsum risisse, sed filium ejus Chanaan. Qua de re traditio fuit apud veteres, cuius meminit doctissimus Theodoretus in Genesin. R. Salomo: *Sunt ex doctores nostris qui dicunt Chanaan primum vidisse, patrique suo indicasse. Abenezra, Cham vidit, nec texit patrem. Quod cum audisset Chanaan, fecit aliquid quod in historia reticetur. Nam de illo capiendum: Quæ fecisset ibi, &c.* Drus.

2 Vino.] Non assentior iis qui ex hoc loco colligunt vitis primum repertorem fuisse Noam. Quin fabulam esse reor quam hoc loco in Chronico suo refert Joh. Nauclerus, videlicet hircum quendam, cum eum in Coricum Ciliaciæ montem emisisset, inventas labruscas gustasse, ex eoque ebrium factum, reliqua animantia cornibus petiisse. Quo animadverso, Noam conjectantem quod erat, vino vim aliquam singularem

ineffe, labruscam sanguine leonis, porci, agni, smiæque inseruisse, ex eoque vitem enatam: unde postea vinum expresserit, quo gustato inebriatus sit, ut Scriptura testatur. Drus. Ignoravit Noë vini usum, & cum neque alium bibentem vidisset, neque ipse expertus esset, incaute ab ipso læsus est. Inebriatus enim est, non quod vinosus esset, sed quod inexpertus mensuræ assumendæ. Basilus. Sed & hoc falsum. Fuit enim vini usus & viticultura jam ante diluvium, quippe agriculturæ pars. Et ex ebriosa antediluvianorum vita idem patet. Nemo enim dixerit eos, instar Muhammedanorum, fuisse invinios aquæ potores, aut zythum coxisse, vel instar Brasilianorum ex radicibus liquorem inebriantem expressisse, cum totus Oriens præstantissimis vitibus abundaret. Noach igitur vineam plantavit, non primum reperit, inebriatus est non ignorantia vini, sed nimio usu sicut Lot. Nec ejusmodi peccatis etiam sanctissimi caruerunt. Ex hac opinione factum est, ut multi existimarent, Noachum esse Janum vel οἰνοπότης , ita dictum quod vini repertor. Sed probabilius est, Janum esse ipsum Ionem Græcorum, id est, Javanem, qui Græcæ ac Latinæ gentis auctor est. Horn.

3 Maledictum.] In filio Chanaan. Quidam censent ipsum filio maledixisse quod pater ante à Deo benedictus fuisset. Sic enim certe legimus, Gen. IX, 1. benedixit Noacho & filiis ejus. Drus.

4 Chus.] Unde Κίτιος Æschylo apud Strabonem, regio Κοσρέα Stephano. Suntque ex posteris Chusi, quorum regio Susana, hodie Cusistan, cujus metropolis Achvaz, quod est pluralis Arabum à خوز , pro quo ipsi dixerunt هوز & in plurali اهواز . Arabes. Chaldeis Cuth, unde Cuthæi Samaritani. Targum Jonathani Chus
B 2 in

7 tem genuit: à quo¹ Babylon civitas constructa traditur.⁴ Pleraque etiam oppida, ea tempestate, condita memorantur, quæ nominatim persequi animus non fuit.

1 VI. Sed cum multiplicaretur humanum genus,* diverfaque loca atq; infulas mortales haberent,† una tantum omnes lingua

in Arabia ponit, quæ regio hodie Irac Arabiæ dicitur, ubi Basra & Cufa. Est & Ægypti Urbs قوس vel قوص, in Thebaïda, vel Saïda, ad Orientalem ripam Nili, hodie totius regionis, post Cahiram, maxima. Horn.

* Nembrod.] Τὸν Νεβρωδὸν Gen. x. γλ. 8. in lxx. licet in fonte sit Nimrod, quod antiquitus legebant Nemrod, vel Namrod: unde in Josepho Νεβρωδ. Druf. Indubie hic est Græcorum Ninus, quanquam tempora aliquantum differant. Docet id Justinus, cum dicit: Ante Nini tempora fines Imperii tueri magis quam proferre mos erat. Primus is intulit bella finitimis. Cognomen ejus Belus, de quo Curtius V. Euseb. Chron. Augustin. Marcell. & alii.

† Gigantem.] Opinio orta ex lxx. Quod enim Gen. x. scribitur; Ipse cepit esse potens in terra, reddiderunt illi: εἰς τὸ ἠρξάναι εἰναι γίγας. Galefin. Gigantem appellat quoque Ambrosius & Augustinus. Opinio manavit ex Genes. x. 8. ἠρξάναι εἰναι γίγας ἐπὶ τῆ γῆς: ubi γίγας non significat gigantem, sed vertendum, cepit esse potens in terra. Lexicon Hesychii: γίγας, δυνατής, ἰσχυρός. Aliter paullo Chrysostomus, γίγας, τὰ τέτα τὴν γῆν. Minus hoc se probat mihi. Druf. Fuit primus post diluvium Tyrannus, τολμηρός ἢ ἐν κτ, χείρεσσι ἠρξάν. Joseph. Unde & venator dictus. August. IV. c. d. vi. Inferre bella finitimis, ac populos sibi non molestos, sola regni cupiditate conterere, quid aliud quam grande latrocinium nominandum est? Ab eo Imperii Babylonici initium Chaldæi duxerunt, ut ex Porphyrio Simplicius ostendit. Horn.

1 Babylon.] Augustinus, Babylon interpretatur confusio. Unde colligitur gigantem illum Nembrod, fuisse illius conditorem. Quidam Babylonis conditorem Ninum faciunt, quem cum Nemrodo confundunt. Sed repugnant tempora. Vixit enim certe Ninus diu post Nemrodum. Forte conditam à Nemrodo, Ninus postea reparavit. Orosius lib. 2. c. 7. Babyloniam à Nembrod gigante fundatam, à Nino vel Semiramide reparatam multo prodidit. Mosis verba, unde id colligunt, habentur Gen. x. 10. Fuitque principium regni ejus Babel, Arach, &c. id est, urbes regni sive imperii ejus præcipuæ. Loquitur autem de Nemrodo. A turri, ut credo, civitas appellata, aut simul nomen acceperunt à confusione linguarum. Babel, quasi Balbel, id est, συγχυθίς confusio αὐτῶν τῶν ἑβραίων confundo. Druf. Videtur hæc vox servata ex lingua primaria, unde in variis linguis βεβαλιον, balbus, balbil. Græcorum fabulas, qui Babylonis structuram Semiramidi adscribunt, bene refutat ex Beroso Josephus contra Appionem, ex Philone Byblio & Dorotheo Sidonio, Julius Firmicus Grot. Quia à multis Regibus aucta, teste Herodoto I. ideo à pluribus condita dicitur. Berneggerus.

2 Pleraque oppida.] Ex quibus Arach, Accad, Chalanne. ארך est Ἀρακκω Prol. urbs Susianæ à qua videntur Arabes hodieque Iracam appellare, & unde magna Persiæ & Arabiæ pars denominatur. Iracam enim dispefcunt in Aghemicam sive Persicam & Arabicam. Gol. Magnus Salmasius ארך & Iracam pro diversis habet ob diversam scripturam. Nam Arabica Irac scribitur عراق quod esset Hebr. עראק. Arac vero Mosis

lingua utebantur. ¹ Donec se in unum, dispergenda per totum orbem multitudo, ² contraxit. His ³ more humani ingenii ³ consilium fuit, insigni aliquo opere, famam quærere, priusquam

lis dicitur 𐤀𐤃𐤍, quod Arabice esset . Ab Arecca dicti *Areccai cam-pi* apud Tibultum. Quod idem in Solinum notavit.

* *Diversaque loca atque insulas.*] Verissime dictum, & qui homines usque nunc, in sola Armenia hæsisse putant, erroris convincuntur. Recte Epiphanius: *Primam hominum habitationem in montibus Armenia fuisse*, nondum scilicet evanescente metu aquarum. Crescente numero, paulatim ad plana & amœniora digressi sunt. Legitur etiam ante struam turrim, per contiguas regiones, longe lateque dispersos fuisse, quæ sententia Sulpicii nostri est. Hæc prima orbis, post diluvium, divisio. Et in hac, Assyria, Babylonia, Syria, Cananæa, habitata sunt. Quod exinde patet, quia cum diversa origine essent, ex Semo & Chamo, omnes tamen primitivam linguam Hebræam retinuerunt. Non ergo inter turris conditores fuerunt: sed illæ gentes, quarum linguæ in totum ab Ebræa aliæ sunt, ut Ægyptii & omnes Japhetæi. *Horn.*

† *Una tantum omnes lingua.*] Gen. xi. Quæ communi consensu Ebræa fuit. *Joseph. Euseb. Cyril. Theodoret. Syram, Philo Chaldeam* volunt. Alii ut *Phil. Cluver.* primævam linguam jam nullibi extare: sed revocatum iri in vita æterna. Primæva lingua nullibi pura extat, sed reliquæ ejus sunt in omnibus linguis. Nomina autem propria Adami, Ebræa, &c. Moses Hebraico sermone expressit. *Grot.* Persarum Magi in orbis restauratione, credebant unam quoque linguam restitutum iri. *Plut. l. de Osr. & Isid.* Fabulas gentilium, de Phrygia lingua, apud *Herod. 11.* & deliria Goropii ac Serieki de lingua Celtica, nihil moramur. Nec Hebræa, nec Syra, nec Chal-

dæa lingua, proprie loquendo, sunt illa Noachica lingua, vel primitiva; sed ejus Dialecti. *Horn.*

1 *Donec se in unum.*] Struam ab omnibus turrim vult. Sed hæc male cum præcedentibus coheret. Nam si jam ante diversa loca atque Insulas tenerent, quid eos denuo in unum locum coëgit. *Idem.*

2 *Contraxit.*] In Senaar, 𐤍𐤏𐤍 Hai-tho Armenius dicit esse montem Chaldææ: quod falsum. *Horn. Σενναάρ ἢ βαβυλωνίως* Histiax Milesio apud Josephum, Eusebium in Chron. & l. 1. 103. unde 𐤍 in 𐤍 mutato *Singara*, mons Ptol. oppidum Plinio; & *Singaritana* regio Sexto Rufo. *Grotius.* Profecti dicuntur 𐤇𐤓𐤍; id est ab oriente versus occidentem. Ergo ex Perside in Babyloniā venerunt. Ut frustra se Drusus torqueat: Quomodo ex Oriente profecti sint, cum Armenia Occidentior sit Babylone? Nam non ex Armenia venerunt, sed ex Transfigridanis regionibus. *Horn. Οἱ Νώχῃ πύδες ἀρχῆτοι κατελήγοντες ἀπὸ τῆς ὄραν εἰς τὰ πεδία, τῶν δὲ τῆς οἰκῆσιν ἐπιήσαντες, καὶ τὰς ἀλλὰς σφόδρα δεδιότας ἀπὸ τῆς κατακλυσμὸν τὰ πεδία, καὶ ὀκνηρῶς ἔχοντες ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ὄρων κατέβασιν, ἐπειὶ τὸν θεοῦ σῶσαι μίμηται αὐτῶν ἡμεῖς. Καὶ τὸ μὲν πῆδιον εἰς ὃ ἀρχῆτον αὐτὸς κατέβηκεν, καλεῖται* Συναάρ. *Josephus.* Idem Epiphanius tradit, non ausos initio præ metu in plana ex montibus descendere. Plato post diluvium tria vivendi genera putat constituta. Primum in ipsis montium cacuminibus eorum qui aquas formidabant. Secundum in ipsis montium radicibus. Tertium in campis. *Strabo xlii.*

3 *More humani ingenii.*] Josephus causas hujus ambitiosi consilii edisserit, fuisse

4 quam à se invicem deducerentur. Ita turrim facere aggressi, quæ cælo accederet, nutu Dei, ut officia operantium præpedirentur, 2 inassuetò sermonis genere, 3 multa diverso, 4 neque ulli invicem intellecto linguarum ritu, loquebantur. 5 Quo promptius dispersi sunt, cum alter alterum, velut 5 alienigenam, facile relinquebat. Sed 6 filiis Noë ita 7 divisus orbis

fuisse ὕψιστον τῆς γῆς, quam auxerit ambitiosissimus Nimrod.

1 *Turrim.*] Et urbem. Gen. xi. v. 4. Hieronymus in l. locorum. Urbs in campestribus per quadrum sita, circuitu sexaginta quatuor c. l. pass. Herodotus. Crassitudo erat tanta ut proceritatem obscuraret. Joseph. Tota Historia describitur ab Abydeno apud Euseb. ix. c. 14. & Cyrillum i. contra Julian. Turris hæc, iv. c. l. pass. ambitu, postea in arcem conversa fuit, vel templum Beli, ut ex Strabone xvi. apparet. Ruderæ ejus hodieque superesse dicunt, circuitu mille pass. & altitudine æquare turrim Pauli Londinensem. Lateres longitudine complectuntur tres quadrantes ulnæ Anglicæ, crassitie quadrantem unum. Folia palmarum & junci inter laterum commissuras sunt. Joh. Cartwright apud Purchasium. Ex hac turris structura, Græci suam Γρανὸς μαχίαν derivarunt, de qua Homerus Ὀδυσ. λ. Ovid. i. Met. Georgius. Abul Pharagius turrim procellosis ventis dejectam ejusque ruina oppressum Nimrodum perisse scribit.

2 *Inassuetò sermonis genere.*] Cyrillus lib. i. contra Julianum, & Abydenus apud Euseb. ix. c. 14. aliam adhuc causam addunt; quod turris ventorum vi disjecta fuerit. Grot. Lingua tum complures ortæ; sed non præcise lxxii. quot familia. Quia Cananæi omnes unius. Junius. Postea ex migrationibus dialecti ortæ sunt, & ipsæ primigeniæ linguæ, novis vocabulis auctæ. Salmasius. Quomodo hæc confusio linguarum facta sit, vide apud Rivetum, & alios Interpretes; & de numero linguarum va-

rias sententias in opere Grammat. Voss.

3 *Multa diverso.*] Unde homines Homero μέγροισ, voce ex sacra historia derivata. Eustathius: Οἱ μὲν τῆς ἡμετέρας γῆρας αὐλῆς, (ita Christianos vocat) μέγροισ τῆς ἀνθρώπων ἐπικληθῆναι φασι, διὸ τῆς μερομεῖ τῶπος, ὃν ἔπαθον μὲν τῆς γελάννης πύργον Διγ. μερομεῖς ἀπανταχὲ γῆς. Χαλάνη, cujus meminit, est 𐤇𐤍𐤁, 121X γελάννη. Heinsius.

4 *Neque ulli invicem intellecto.*] Hanc auctoris opinionem Pareus sequitur. Sensus est: tot fuisse linguas diversas, quot homines. Refutationem hujus opinionis vide apud Rivetum.

5 *Alienigenam.*] Non linguarum modo, sed & morum & Religionis secuta confusio. Hinc factum quod quibusdam fœda barbaries placet, coluntque per avia dispersi, horridas sibi & ingenio plagas. Alii mitiorem vitam sectantur. Quod his rectum videtur, illis absurdum est. Cappadoces absque Rege vivere non possunt. Justin. & Strabo. Aliis in libertate summa felicitas. Latinus Græco Barbarus est, & Scythia; hi Arabibus. Horn.

6 *Filiis Noë.*] Quod Lescarbotus comminiscitur, Noachum, alio post arcam fabricato navigio, à freto Gaditano, in Novam Franciam, vel à promontorio viridi, in Brasiliam navigasse, & ad veterem in America patriam; ne quidem ab insania excusari potest. Nam Anniani Berosi commentum tolerabilius, circumvectum littora Maris Mediterranei, & singulis partes suas assignasse. Horn.

7 *Divisus orbis.*] Casu hoc accidit,

non

bis fuit, ut ¹ Sem intra Orientem, ² Japheth Occidentem, ³ Cham mediis contineretur. Ita ⁴ usque Abram ducta successio, nihil fane ⁵ insigne aut memorabile in se habuit.

VII. Abram

non deliberato consilio. Nam cum alius alium non intelligeret, qui poruissent de orbis divisione inter se deliberare? Ita Josephus: *Quo quemque fors & Deus tulit, eam terram cum suis occupavit.* Drus. Sed vetus traditio habet, Noachum *Ἐπιτοὺς γῆσιν*, divisisse terras posteris, & eam divisionem testamento firmasse, ac Semo tradidisse. Ita diserte legitur apud Eusebium & Cedrenum. *Seld.* Centrum autem hujus divisionis Euphrates fuit, ubi tres orbis partes in Noachica divisione, coeunt. Ac initio quidem vicinas Babyloniam regiones occuparunt, tum ob amœnitatem, tum quod nondum adeo excrevissent. Postea aucti numero, rigidissimas etiam plagas, multitudine sua, inundarunt. Initio singulæ Provinciæ, singula regna fuerunt. Justinus: *Intra suam cuique patriam regna fiebantur.* Postea successerunt illæ & nomen & terminorum mutationes. *Horn.*

¹ *Sem intra Orientem.*] Judæi eum in Cananæ; Syri in Syria ponunt. Vide *Masium* in Josuam. Unde Arabes hodieque Damascum, & universam Syriam *سلمان* nominant, vel à situ, respectu Jemenæ; vel à Semo. *Goliis.* Sedes Semitarum fuerunt trans Euphratem, Orientem versus. *Asiam usque ad Indicum Oceanum incoluerunt, ab Euphrate initio facto.* Joseph. Unde Pater omnium filiorum *אברהם* dicitur, id est, trans-Euphratensium. Non enim sumi debet pro Ebero: sed *אברהם בני עבר* dicuntur, ut *בני עבר*. Et ab his tribus tripartita orbis divisio orta, sed sub aliis quam Europæ, Asiæ, Africæ, nominibus, quæ Homeri adhuc ævo ignorata, ut Strabo docet lib. xi. *Horn.*

² *Japheth Occidentem.*] Potius Septentrionem. Nam tradunt Japheto cessisse omnia quæ ad Septentrionem sunt,

initio ducto à Mediâ, usque ad Hesperium Oceanum. Termini ejus apud Josephum: In Asia Taurus & Amanus montes, usque ad Tanaim. In Europa Gades. Tenuit igitur totam Europam, cum magna Asiæ parte. Imo universam Scythiam. *Horn.* Unde Græci fabuloso Promotheo Japetidæ, Scythiæ Imperium attribuunt. Scythia igitur omnium primo habitata. Nulla fere Europæ gens, nec Asiæ, quin à Septentrione promaverit. Ex Scythia Græci sunt; & hinc tanta linguæ Scythicæ, Germanicæ, Persicæ, Græcæ, convenientia est. *Salmas.*

³ *Cham mediis.*] Inter Orientem & Occidentem. Chamæ filii Syriam & regionem Amano Libanoque montibus hærentem obtinuerunt, & quicquid inde Oceano adjacet. *Joseph.* Unde Ægyptus terra Cham vocatur. *Pfal.* lxxvii, 15. cv. 23, 27. cvi. 22. & adhuc Hieronymi ævo ita dicebatur. In *Tradit.* ad Genes. *Χημίας* *Plut.* de Isidor. & Osir. *Chemnis* urbs Thebaidis atque Insula, apud Herodotum in Euterpe. Hodieque *Chemi* à Coptis appellatur, teste Kirchero. *Ammonia* regio, gens *Ammonii*, ab Ægyptiis orti. Omnes autem hi populi Chamum pro Deo coluerunt. *Lucanus* ix.

Quamvis Ethiopum populis Arabumque

beatiss
Gentibus, atque Indis unus sit Jupiter

Ammon. *Horn.*

⁴ *Usque Abram.*] Usque ad Abram. *Edit. Parisiens.* אברהם Pater excelsus, ab Astronomiæ studio. Ejus vita describitur à Philone Byblio, Artapano, Eupolemo, Demetrio apud *Eusebium*, à Beroso apud *Josephum*. Educatus autem fuit in fide Zabæorum, ac stellas coluit. *Ramban* *More* Nev. III, 29. *Philo.*

⁵ *Insigne aut memorabile.*] Quod in sacris referatur. Existimant Serugi &

¹ VII. Abram autem patre ¹ Thara natus est, post diluuium
² anno millesimo & septuagesimo. Abram uxor ³ Sara dicta
 est, primaque eis in regione ⁴ Chaldæorum, ⁵ habitatio fuit.

Inde

Tharæ ævo, Idololatriam invaluisse. Epiphanius Panario. Id *Saidus* *Batricides* quoque tradit, dicens *tum homines liberos suos Dæmoniis immolare cœpisse*. Selden. Cæterum Kainan secundus, qui inseritur in lxx. versione, & apud Lucam plane *Ἰωάννης οὐλομύγι* est. *Spanhem*. Nulla est hujus Kainanis mentio in lege Hebraica neque in ea quæ in manibus Samaritanorum est: at in Euangelio Luca memoratur. *Abul Pharag*. Circa hæc tempora desinunt duo primi millenarii mundi, qui in dicto domus Elia, nominantur *INANE*, quod mundus minus frequens & excultus fuisset. *Bucholter*. Migrationes contigerunt frequentes. Pelegi posterius, quos Pelasgos nominarunt, in Græciam venerunt. *Grot.*

¹ THARA.] Quem statuarium fuisse tradunt Rabbini.

² Anno millesimo septuagesimo.] Imo, juxta Græcos anno cIo lxxii. Omisit duos annos Semi, quos vixit post diluuium, antequam Arphaxad procrearet. *Drus.* Epiphanius anno cIo xl. Nicephorus cIo lxxxii. Ebræi longissime dissentientes à Græcis, anno ccxci. Augustinus addit xvii. C. D. 2 Regem Sicyoniorum tum fuisse Europen, Assyriorum Ninum, idque ante Urbem conditam annis cIo ccc. ut Orosio placeat. *Galesin.* Abram natus fuit anno lxx. Tharæ, Gen. xli, 4. fuitque fratrum suorum primogenitus. Sed quomodo Stephanus Act. vii. cum Mose conciliandus? Ex quo colligi putant Abramum anno Tharæ cxxx. natum. Quia dicit: *Postquam Thara mortuus esset, transfudit Deus Abraham in terram hanc.* Sed nec Stephanus dicit, Abrahamum ipso emortuali Tharæ anno egressum, & nulla inter ipsum & Mosen in hoc pugna. Duplex enim Abrami migratio. Una Uræ Charras, ex Chaldæa in Mesopotamiam. Ibi mortuus Thare, diu

post migrationem Abrahæ. Altera Charris in Chananzam, de qua Stephanus loquitur. Alii memoria lapsum Stephanum, vel à librariis corruptam orationem putant. Quod statuendum non est, cum commoda explicatione iuari queat. *Horn.*

³ SARA.] Secutus est lxx. qui *Σάρα* scribunt, non *Σάραι*, *שרה*, *Domina*. Hanc traditio Judæorum eandem cum *Iescha* facit, quæ fuit filia Haranis, fratris Abrahæ. *Salmanticensis*. Plerique Hebræi, Tharæ filiam ex altera uxore. Quæ conjugia licita fuisse volunt, uti apud Athenienses, *Nepos in Cimone*, & Phœnices, *Achilles Tati* libro i. fuerunt. Vide Genes. xx. 12. *Grotius*. Alii fratris filiam faciunt, ut *Josephus*.

⁴ Chaldæorum.] Dicti non ab Arphaxad, ut *Josephus* vult; nec à Chased filio Nachor, sed sectæ nomen fuit, quæ in gentem excrevit postea. *Marcell.* Ara-

bes peculiariter *الخاد لذبين* vocant qui stellas venerabantur & colebant; vocati etiam fuerunt *الصابة* *والبحر انبون* *Sabe* & *Haranii*, quoniam primarium templum suum in Haran sive Carris, habuere. Chaldaicæ autem gentis reliquias vocant *الكران* *Curdos*, qui nec re, nec nomine diversi sunt à Gordiæis & Chaldæis. *Golinus*. Dogmata horum Sabæorum & deliria recenset *Rambam More Nev.* 111. 29. Gens ipsa late dispersa, in extremam Turciam ac Indiam venit.

⁵ Habitatio.] Urbs vel regio juxta lxx. dicitur. Urabignis cultu. Eusebio *Camarina*, à *כמרית*, qui Chaldæi philosophi. Nomen loco huic *Ur* mansit, usque ad Ammiani ævum, quem vide lib. xxv. Sed Judæi Ur Chaldæorum pro Igne